

ЦЕНТР ЕВАЛЮАЦІЇ НАУКОВО-ОСВІТНІХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ

ЕВАЛЮАЦІЯ

*НАУКОВІ, ОСВІТНІ, СОЦІАЛЬНІ
ПРОЕКТИ*

Випуск 3

Київ
2017

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

- Володимир Євтух* доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Київ, Україна)
Лешек Корпоровіч доктор соціологічних наук, професор (Краків, Польща)
Міхаель Руїсс головний виконавчий директор та видавець «TOP Magazin» (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Луція Рутка доктор психологічних наук, професор (Рига, Латвія)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- Рудіте Андерсоне* доктор педагогічних наук, професор (Рига, Латвія)
Моріц Гунцінгер доктор, Почесний професор у галузі зв'язків з громадськістю (PR) та комунікації (Франкфурт-на-Майні, Німеччина)
Єжи Нікторовіч доктор педагогічних наук, професор (Білосток, Польща)
Сергій Рик кандидат філософських наук, професор (Переяслав, Україна)
Світлана Ставицька доктор психологічних наук, професор (Київ, Україна)
Юлія Сюсель кандидат філософських наук, доцент (Київ, Україна)
Сергій Штена кандидат політичних наук, професор (Київ, Україна)

КОНСУЛЬТАНТИ ВИПУСКУ 3:

- Людмила Савенкова* кандидат педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
Анна Юреєва магістр (Київ, Україна)
Сільвія Яскула доктор (Ломжа, Польща)

**Випуск журналу підготовлений у співпраці
з групою контекстуальних експертів
Центру евалюації науково-освітніх та соціальних програм**

Е 13 **Евалюація: наукові, освітні, соціальні проекти** / Редактори :
В. Євтух, Л. Корпоровіч, М. Руїсс, Л. Рутка. – Київ : CESESP, 2017. – Вип. 3.
– 220 с.

Матеріали журналу знайомлять читача з поняттям «евалюація», його поширеністю у сучасному науковому дискурсі, можливостями нового дослідницького конструкту у стимулюванні новацій в освітній сфері українського соціального простору. Досвідом у царині діляться теоретики і практики з Німеччини, Польщі, України.

У випуску вміщені статті, виконані на основі результатів спільного українсько-латвійського проекту «Іммігранти в суспільстві: виклики для освіти».

**CENTER FOR EVALUATION
OF SCIENTIFIC, EDUCATIONAL AND SOCIAL PROGRAMS**

EVALUATION

***SCIENTIFIC, EDUCATIONAL, SOCIAL
PROJECTS***

Issue 3

**Kyiv
2017**

EDITORS:

- Volodymyr Yevtukh** Doctor of Science (History), Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine (Kyiv, Ukraine)
- Leszek Korporowicz** Doctor hab. (Sociology), Professor (Kraków, Poland)
- Michael Ruiss** Chief Executive Officer and Publisher
«TOP Magazin» (Frankfurt am Main, Germany)
- Lūcija Rutka** Doctor of Science (Psychology), Professor (Rīga, Latvia)

EDITORIAL BOARD:

- Rudīte Andersone** Doctor of Science (Pedagogy), Professor (Rīga, Latvia)
- Moritz Hunzinger** Dr. phil. h. c., Honorary Professor of Public Relations and Communication (Frankfurt am Main, Germany)
- Jerzy Nikitorowicz** Doctor hab. (Pedagogy), Professor (Białystok, Poland)
- Sergiy Ryk** Ph.D. (Philosophy), Professor (Pereyaslav, Ukraine)
- Svitlana Stavytska** Doctor of Science (Psychology), Professor (Kyiv, Ukraine)
- Juliya Syusel** Ph.D. (Philosophy), Associate Professor (Kyiv, Ukraine)
- Sergiy Shtepa** Ph.D. (Politology), Professor (Kyiv, Ukraine)

CONSULTANTS OF ISSUE 3:

- Lyudmyla Savenkova** Ph.D. (Pedagogy), Professor (Kyiv, Ukraine)
- Anna Yuryeyeva** m.a. (Kyiv, Ukraine)
- Sylwia Jaskuła** Dr. (Łomża, Poland)

**Issue of the journal produced in collaboration with
a group of contextual experts of
Center for Evaluation of Scientific, Educational and Social Programs**

E 13 Evaluation: Scientific, Educational, Social Projects / Editors :
V. Yevtukh, L. Korporowicz, M. Ruiss, L. Rutka. – Kyiv : CESESP, 2017. –
Issue 3. – 220 p.

Published materials introduce the notion «evaluation», to readers its usage in a contemporary scientific discourse, the possibilities of a new researching construct in the stimulation of innovations in the Ukrainian social space. Theoretists and practitioners from Germany, Poland, Ukraine share their experience in the field of education.

This issue contains articles, wich are and based on the results of the mutual Ukrainian-Latvian project «Immigrants in Society: Challenges for Education».

ЗМІСТ

СТАТТІ

<i>Євтух Володимир (Київ, Україна). Іммігранти в Україні як об'єкт наукового дослідження: постановка проблеми.....</i>	10
<i>Кісла Ганна (Київ, Україна). Мігранти у суспільстві: культурно-освітній аналіз української реальності.....</i>	24
<i>Паронікян Анжела (Харків, Україна). Евалюація освітнього простору в Україні у контексті інтеграції мігрантських та етнічних меншин.....</i>	42
<i>Куртсеїтов Рефік (Сімферополь, Автономна Республіка Крим). Система загальної середньої освіти Криму: динаміка мовних процесів.....</i>	51
<i>Мулярчук Євген (Київ, Україна). Критерій покликання у професійній оцінці: судження студентів і вчителів.....</i>	63
<i>Костенко Наталія (Київ, Україна). Медіатизація невизначеності: оцінки ситуації.....</i>	78
<i>Ручка Анатолій (Київ, Україна). Уроки соціології соціальних проблем.....</i>	90
<i>Скокова Людмила (Київ, Україна). Дослідження практик евалюації в культуральній соціології.....</i>	106
<i>Мацько Любов, Мацько Оксана (Київ, Україна). Лінгвопоетика як система художніх засобів мовообразів лінгвокультурології.....</i>	118

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

<i>Цветков Олександр (Київ, Україна). Соціально-ментальні та культурно-релігійні розподільчі лінії Європи як виклики сучасним міжнародним комунікаціям.....</i>	133
<i>Шевчук Світлана (Київ, Україна). Національно-мовні пріоритети міжнародного ринку наукової термінології.....</i>	141
<i>Патинок Оксана (Київ, Україна). Мовна свідомість студентів вищого навчального закладу: теоретичний аналіз.....</i>	144

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

<i>Колесніченко Максим (Київ, Україна). Концепт патріотичного виховання у поліетнічному суспільстві.....</i>	149
--	------------

Олександр Цветков

Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-МЕНТАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНО-РЕЛІГІЙНІ РОЗПОДІЛЬЧІ ЛІНІЇ ЄВРОПИ ЯК ВИКЛИКИ СУЧАСНИМ МІЖНАРОДНИМ КОМУНІКАЦІЯМ

У рамках експертної дискусії чергового зібрання Центру евалюації науково-освітніх та соціальних програм і Наукової етносоціологічної школи професора В.Свтуха при НПУ імені М.П.Драгоманова вважав би доцільним порушити тему сучасних підходів до розуміння соціально-ментальних і культурно-релігійних кордонів Європи. Або у більш розширеній постановці, яких трансформацій зазнає геополітична практика проведення розмежувальних ліній на континенті під впливом сучасних викликів всеохоплюючої сфери комунікаційних зв'язків, які переважно пов'язується з процесами європейської інтеграції і міжнародної глобалізації.

Як правило, геополітичний простір всієї Європи, що наразі складається з понад 50 країн і територій та традиційно ділиться на Західну, Центральну (Середню), Північну, Південну та Східну субрегіональні частини, у плані кордонів щонайперше визначається розподільчими лініямидержавно-політичних формувань та етнонаціональними чинниками. В історичному контексті і особливо за часів холодної війни їх розмежування головним чином позначалося блоковим протистоянням по вісі Схід – Захід та переважно в дотичних анклавних формах по кордонах регіональних вимірів Півночі, Півдня чи Середньої частини.

Проте у період після холодної війни і, особливо, при нинішніх регіональних інтеграційних процесах – зокрема, об'єднання 28/27 держав-членів у єдиний Європейський Союз та появи інших регіональних структур – стали відбуватися відповідні зміни розподільчих ліній на континенті, що

почали асоціюватися збільш масштабними процесами глобалізації, забезпеченням безпеки та більшого рівня кооперації на континенті. При цьому Європейська інтеграція, зі зростаючою взаємозалежністю національних економік в рамках угруповання і поширенням на нього всієї повноти світогосподарського представництва та транснаціональних комунікацій, стала поставати і головним чинником новітнього міждержавного розмежування на континенті вже по лінії *своїх зовнішніх кордонів*.

Разом з тим, нікуди не поділися і *внутрішні кордони* зон єврооб'єднань, які на часі перестали бути лінією політичного і економічного розмежування, але продовжують забезпечувати функцію дотримання національного контролю над відповідною територією. Феноменом сьогодення у цій площині, поруч з поки домінуючою тенденцією до поширення транснаціональних процесів в Європі і в світі у цілому, можна вважати виникаючі проблеми від проявів контрнтеграційних процесів. За образним висловом американського дослідника з геостратегічної політики Дж. Фрідмана, наразі спостерігається процес, коли під впливом різних чинників «європейський проект і поняття «наднаціональної Європи» починають тріскатися по швах» [Джордж Фридман и Роберт Каплан..., 2016].

На цьогорічному Всесвітньому економічному форумі в Давосі наводилися експертні дослідження з тематичними висновками, що масові голоси безробітних і збіднілих людей в значній мірі позначилися на референдумі у Великій Британії за вихід з ЄС, а також у цілому кардинально впливають на підтримку право-радикальних гасел з їх вимогами до обмеження територіальних розширень інтеграційних процесів на партійно-виборчих змаганнях у різних країнах [Давос, 2017]. Очевидно, що подібні ж гасла з'являються і у результаті сьогоденного ставлення радикально-націоналістичних сил європейців до масового напливу іммігрантів, у їх часом ультимативних обмежувальних вимогах до владних політичних і партійних органів своїх країн чи керівництва управлінням регіональних структур.

Так, дані оглядів громадської думки, підготовлені провідним фактологічним мозковим центром «PEW Research Center», свідчать, що приблизно медіана серед опитаних в країнах-членах ЄС середнім числом у 42% висловилися за повернення частини владних повноважень від цього союзного об'єднання до сфери управління національних урядів. Інші 27% погоджувалися дотримуватися «статусу кво» з розподілом владних повноважень, а 19% - за передання національними урядами ще більших повноважень до керівних органів ЄС. Ще більш радикально сприймається в оглядах зниження за 10-літній період рівня впливу національних урядів країн-членів ЄС на виробку

міжнародних позицій об'єднання та загальне зниження за цей же період їх національної впливовості на міжнародній арені: від 11% - у Німеччині, 30-40% - у Нідерландах, Угорщині, Франції, Великій Британії та до 65% - у Греції [Simmons, 2016].

Паралельно, в Європі і у світі в цілому все більша увага починає приділятися політичним закликам ізоляціоністського націоналістичного плану та необхідності першочергового забезпечення національних інтересів. Такою за великим рахунком виявилася позиція Великої Британії щодо Брекзиту і подібними ж аргументами обґрунтовуються ставлення до подальшого розширення ЄС з боку Нідерландів чи нових передвиборчих політичних платформ у Франції та у ряді інших країн об'єднання.

Характерними у цьому плані постають і чинники ментального плану, які все виразніше проявляються в ряді країн Європи і по суті повертають до традиційних формувань розподільчих ліній на континенті. Так, світові міжнародні організації та довідникові видання надають до списку країн з найбільшим рівнем ВВП наступну десятку європейських держав з відповідною релігійною та конфесійною домінантою: Німеччина (протестантська), Велика Британія (англіканська/протест.), Франція (католицька), Італія (катол.), Росія (православна), Іспанія (катол.), Нідерланди (протест.), Туреччина (мусульманська), Швеція (протест.) та Швейцарія (катол.). Тобто серед найбільш потужних в економічному сенсі держав на континенті, які і визначають напрямки головних кооперативних центрів європейського інтеграційного тяжіння, в абсолютній більшості представлені країни з католицьким та протестантським віросповіданням, представляючи традиційні для минулого культурно-релігійні територіальні анклавні та різні в плані характерної ментальності управління бізнесом регіональні потенціали Європи: північного – строго протестантський, з своєю власною етикою та поглядами на громадянські обов'язки; південно-західний – пом'якшений католицький, з впливом на Середземномор'є, і південно-східний – з зоною орієнтації на православ'я. І хоча, повторимо, на сьогодні переважаючий відсоток громадян ЄС підтримує ідеї розширення європейської інтеграції, цей рейтинг значно понизився в останні 10 років за даними опитування понад 80% населення країн ЄС [Pew Research Center Survey, 2016].

Тим не менш, в плані спільних кордонів, європейські транснаціональні інтеграційні процеси і створювані ними конгломератні об'єднання в умовах розвитку і розширення спільного ринку продовжують демонструвати нові реалії на континенті. Відбувається закріплення норм соціальної ідентифікації

по новітнім лініям розмежування між людськими виробничими силами та їх формуваннями, розташованими по різні боки від кордонів стикання нових трансформованих зон інтеграційних територій і поза ними. Останні все частіше визначаються поняттям «Схід» – але не у власне географічному розумінні місця міждержавного розташування, а як «Інші» – в плані позначення узагальненої соціальної ідентичності по другий бік зони євроінтеграції. «Схід», за цим баченням, постає «Іншим» по відношенню до соціальних параметрів об'єднаної Європи [Neumann, 1999].

Такий підхід, вперше запропонований норвезьким вченим І.Нойманном, дозволяє дослідникам в сфері соціальної теорії відходити від традиційних категорій соціального аналізу – етнонаціональної чи економічної / класової природи поняття колективної ідентичності розглядати його в нових – більш масштабних і узагальнених рамках. Цей метод набирає популярності у зарубіжних колах дослідників щодо аналізу місць і умов розташування соціальних виробничих сил, дозволяючи ніби своєрідною соціальною указівкою відділяти і визначати ті соціальні групи і формування, які є інтегрованими до європейської спільноти, і ті, які перебувають поза цією межею, часом з іншим устроєм життя та ставленням до робочих умов та цінностей.

Існуючі лінії розмежування в Європі, таким чином, демонструють як мінімум три-сутнісний характер завдань, що постають перед ЄС на сучасному етапі:

- необхідність об'єднати в подальшому розвитку різні за соціальною ментальністю культурно-релігійним потенціалом держави, без готовності останніх на повну передачу наднаціональних функцій до єдиного центру;

- зворотної необхідності запропонувати країнам-членам прийнятні цілі та привабливі для зростання перспективи, щоб запобігти загрозам пониження інтеграційної ролі і розпаду об'єднання;

- досягати збалансованого характеру формування внутрішніх виробничих сил у гармонійному поєднанні зі зовнішніми ринками праці, не допускаючи кризових зривів і загроз безпеці, економічному зростанню чи масових імміграційних потоків в зони відповідальності ЄС.

Україні, яка розглядає євроінтеграцію, як базовий пріоритет своєї стратегії державного розвитку, з очевидністю необхідно бути готовою враховувати сучасні доволі складні проблеми, які переживає це об'єднання, демонструючи певну втому від порівняно швидкого розширення і необхідність зібратися з силами та концептуальними рішеннями, щоб відповісти на внутрішні виклики. Треба зважати і на те, що більшість країн-членів ЄС за цих умов виявляє

неготовність позбутися усталених кордонів і повного національного суверенітету над ними, а існуючі тут лінії соціально-ментального поділу та культурно-релігійних традицій в залежності від обставин світового порядку можуть або посилювати тенденції до інтеграційної згуртованості, або послаблювати їх.

При цьому офіційна доктрина ЄС може вважати, що двері для вступу в союз залишаються відкритими для будь-якої європейської країни, проте окремі лідери та групи громадськостей країн-членів явно не поділяють впевненості в нинішніх інституційних спроможностях ЄС і, у відповідності до існуючих норм, можуть висувати для країн-претендентів непрохідні застереження. Ось чому Україні потрібно дотримуватися не тільки політичної послідовності у проведенні загального курсу на євроінтеграцію, але й певної гнучкості у підходах до кожної з країн-членів за розподілом домінуючих в них ментальних та соціальних стандартів та вимог, відповідно вибудовуючи і стало підтримуючи різносторонні, з врахуванням національної специфіки, міжнародні комунікаційні зв'язки та переговорні процеси. В цьому сенсі знання і націлене використання діючих ліній розмежування в Європі може значно посилити переговорні позиції України, сприяючи досягненню «win-win» ситуацій у двосторонніх домовленостях щодо зняття принципових застережень і водночас набираючи додаткових шансів на переговорах з центральними структурами європейських об'єднань.

Джерела:

Джордж Фридман и Роберт Каплан обсуждают положение в Европе // The Economist. - 2016. - 23 августа.

Давос. Выход из кризиса Трампа сталися через безработицу – эксперт // Дзеркало тижня. - 2017. - 18 січня.

Simmons K., Stokes B. Populism and Global Engagement: Europe, North America and Emerging Economies // Pew Research Center Survey. - 2016. - 15 December. Slides 5, 17.

Pew Research Center Survey. - 2016. - 15 December.

Neumann I.B. Uses of the Other: “The East” in European Identity Formation. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1999. 248 p. - P. 68-69.

Olexandr Tsvietkov
Kyiv, Ukraine

SOCIALMENTAL AND CULTURAL RELIGIOUS DISTRIBUTIVE LINES IN EUROPE AS THE CHALLENGES OF THE MODERN GLOBAL COMMUNICATIONS

Presentment (main points):

The article is devoting to current approaches towards limits of the socially-mental, cultural and religious boundaries in Europe. Or, with accent on transition from geopolitical dividing lines at the continent upon different challenges and threats - to the scope of multifaceted communication links, which are mostly associated with the processes of the European integration and international globalization.

Europe, which now consists of more than 50 countries and territories, traditionally has been divided into Western, Central (Middle), Northern, Southern and Eastern parts - predominantly on the basis of the state political formations and ethnonational factors. In historical context, and especially during the Cold war their delimitation was mainly affected by block confrontation along the axis of the East-West and tangential anklav forms on the borders of the sub-regional dimensions. However, in the post Cold war period and especially during the current regional integration processes – towards the single European Union and some of the regional structures – there appeared an appropriate changing divisions on the continent, which began to be associated with more large-scale processes of globalization, security and a greater level of cooperation and the new front lines of the EU joint borders.

However, internal borders of integrated countries still continue to provide the function of compliance with national control over the relevant territory. A rising phenomenon on present in this plane could be defined as simultaneous counter tendency to the integration processes. As of American researcher, the “European project and the concept of Supernational Europe began to crack at the seams”. Also in Davos experts concluded that the massive vote of unemployed and disturbing people greatly affected on Brexit, as well as on right-radical slogans with their requirements to limit the territorial extension of integration processes and reaction on mass baffler immigrants in different countries. "PEW" indicates almost median among respondents in the EU Member States average in 42% for the return of part of the competences to the sphere of control of national Governments. The other 27% agreed to adhere to the "status quo" with the division of powers, and 19% for even more authority to the EU governing bodies.

Typical in this regard is the list of countries with the highest level of GDP following top ten European countries with religious and confessional dominant: Germany (Protestant), Great Britain (Anglican/Protest), France (Catholic), Italy (Cath.), Russia (Orthodox), Spain (Cath.), the Netherlands (Protest), Turkey (Muslim), Sweden (Prot.) and Switzerland (Cath.), which determine the directions of the main cooperative centers of European integration of gravity in absolute majority of represented countries with Catholic and Protestant confession of faith and in terms of business management mentality characteristic regional potentials of Europe: North – strictly Evangelical with its own ethic and views on civic duties; Southwest is softened by a Catholic and South-East-with seating orientation on orthodoxy. And while, repeat, today the predominant percentage of EU citizens support the enlargement of European integration, this ranking significantly shifted in the last 10 years.

European transnational integration processes and created by the common market and economic area continue to demonstrate new realities on the continent. Pinning Happening Norms Of social identity on the newest lines of differentiation between human productive forces and groups that are located differently – on transformed areas of integration and outside them. The last ones are increasingly determined by the concept of "the East"-but not in the actual geographical sense of place Interstate location, but as "other" in terms of the designation of the generalized social identity. The "East", according to this vision are the "Other" in relation to the social parameters of United Europe.

This approach, first proposed by the Norwegian scientist I. Neumann, allows researchers in the field of social theory to move away from the traditional categories of social analysis (ethno-national or economic/class nature) of collective identity and examine it in more large-scale and generalized framework. This method is gaining popularity within western researchers in the field of analysis on the locations and conditions of location of the social productive forces, allowing the kind of peculiar social indicating to separate “in a box” and define those social groups that are integrated into the European Union, and those who are outside this boundary, sometimes with a different system of life and attitude to working conditions and values.

Thus, the existing lines of the disengagement in Europe demonstrate at least three of substantiate nature tasks facing the EU at the present stage:

- to consolidate further the development of a variety of social, mental, cultural and religious potentials of member-states, without the latter's readiness complete the transfer of supranational functions to a single centre;

- to offer members attractive prospects for the growth, as to prevent threats to downgrade the role of integration and disintegration of the Union;

- to achieve the balanced nature of the formation of internal production forces in a harmonious combination of external labor markets, preventing critical disruption and threats to economic growth of mass immigration flows in the area of responsibility of the EU.

For Ukraine, which considers European integration as a basic priority of its policy making development, there is a need for both - to take into account rather complicated current problems of the Union, showing some fatigue from the relatively rapid expansion and, the other, - to collect the forces and conceptual solutions with the aim to respond fully to internal challenges. In this country we must consider the fact that the majority of EU Members under such circumstances finds that getting rid of the established borders and full national sovereignty over them, and existing here the line of social-mental division and the cultural and religious traditions can exacerbate the trend towards integration of cohesion, or weaken them. While the official doctrine of the EU may consider that the door for entry into the Union remains open to any European country, but individual leaders and group members political forces clearly do not share it at present.

That is why Ukraine should observe not only the political succession in the general course of European integration, but also a certain flexibility in approaching each of the Member States with their own specific mental and social standards, international communications links and communication processes. In this sense, knowledge and aims how to use existing lines of differentiation in Europe can significantly strengthen the general negotiating position of Ukraine, at the same time helping to achieve a "win-win" situations in the bilateral agreements and extra chance in negotiations with central agencies of the European Union.

Reference:

Dzhordzh Frydman y Robert Kaplan obsuzhdayut polozhenye v Evrope // The Ekonomyst. - 2016. - 23 avhusta.

Davos. Brexitiperemoha Trampa stalysya cherez bezrobittya – ekspert // Dzerkalo tyzhnya. - 2017. - 18 sichnya.

Simmons K., Stokes B. Populism and Global Engagement: Europe, North America and Emerging Economies // Pew Research Center Survey. - 2016. - 15 December. Slides 5, 17.

Pew Research Center Survey. - 2016. - 15 December.

Neumann I.B. Uses of the Other: "The East" in European Identity Formation. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1999. 248 p. - P.68-69.